

Danmørk og føroysk-íslendsk mál

Í bókini »Fra Vallekilde Folkehøjskole«, hevur hrr. Valdemar Nielsen skriva hesa grein:

Klaksvig har været avis-stof i dette år, men ikke på helt tilfredsstillende måde. For udover at bringe sensationspræget nyhedsstof har aviserne — med enkelte undtagelser — ikke gjort forsøg på at benytte anledningen til at give danske læsere hjælp til en forståelse af det færøske folks indstilling. Og en sådan forståelse skulle ellers være baggrunden for, at vi kom videre end til at hænge fast i denne episode og dens forskellige uheldige foreteelser. På den anden side har der været for megen tavshed i aviserne om den sag, der endnu er uløst i forholdet til Island, nemlig spørgsmålet om de islandske håndskrifter tilbagegivelse, skønt netop en rolig, folkelig debat herom kunne hjælpe politikerne til at finde en forsvarlig løsning.

I begge forhold er Danmark stillet over for en praktisk nordisk opgave, og dens positive løsning er betinget af en folkelig forståelse. Hermed mener jeg en forståelse, der dels bygger på virkelig viden og dels på en selvbesindelse angående det folkelige og det mellemfolkelige livs grundforhold. At pege på betydningen heraf skulle være hensigten med denne artikel.

I forholdet mellem Danmark og Færøerne har en grundskavank altid været, at danskerne har haft så svært ved at forstå og anerkende, at færingerne udgør et selvstændigt folk med helt selvstændig kultur, sprog og politisk problemstilling. Det er delvis undskyldeligt i tiden før 1850, fordi vi ikke engang så på os selv ud fra et folkeligt synspunkt. Men kun delvis undskyldeligt; og beklageligt er det, at vi ikke forstod, at Lagtinget på Færøerne var noget andet og mere end et led i administrationen, nemlig et udtryk for folkets politiske selvstændighed. Og ikke mindre beklageligt er det, at vi ikke havde sans for, at det danske sprog — især fra og med reformationstiden — trængte det færøske sprog til side som kirkesprog, undervisningssprog, retssprog og administrationssprog.

Men med de liberale og nationale ideers sejr 1848—49 skulle man vente en forandring til det bedre; vemodigt er det at måtte konstatere, at det ikke skete. De nationalliberale bestemte i 1850, uden i mindste måde at spørge færingerne om deres mening, at junigrundloven uden videre skulle gælde for Færøerne og i forbindelse med en fra dansk side udformet valglov, der skulle give færingerne to mand i rigsdagen som deres eneste politiske repræsentation. Kun Grundtvig og Tscherning og enkelte andre pro-

testerede, men det hjalp ikke. Lagtinget, som i 1852 blev genoprettet, blev i virkeligheden kun et slags amtsråd. Heller ikke i sprogsagen skete der nogen forbedring, skønt færingerne selv vågnede til forståelse af faren og krævede forandring. I 1850 havde provst Hammershøjmb givet det færøske skiftsprog sin endelige udformning, og siden hen blev højskolemandene Simun av Skarði og Rasmus Rasmussen foregangsmand i den sproglige og nationale vækkelse. De havde hentet inspiration og hjælp dertil i den danske højskole, der altid har støttet denne sag. Således sagde f. eks. Ernst Trier engang til en færinger, der var hans elev i Vallekilde: »Det bliver aldrig rigtig godt deroppe hos jer, før I får forkyndelsen på jert eget modersmål både i skolen og kirken; men det kommer vel engang.« Og Sv. Grundtvig, der iøvrigt var en foregangsmand i indsamlingen og studiet af de færøske folkeviser, skrev et berømt skrift: »Dansen på Færøerne — et sidestykke til tysken i Slesvig«. Alene denne titel viser, at han regner med, at hvis man forstod kampen for modersmålet i Slesvig, ville man også kunne forstå færingernes kamp for deres modersmål. På baggrund af alt det er det mærkeligt

og beklageligt at se, hvordan den danske regering stritter imod og fastholder det danske sprogs stilling. Først så sent som 1938 blev der givet endelig tilladelse til at bruge det færøske sprog som undervisningssprog i skolerne.

Er det da underligt, at den færøske rejssning også måtte blive en politisk rejssning. 1903 startede Johannes Patursson »Selvstyrepartiet« med kravet om Lagtingets lovgivningsret under dansk overhøjhed. Mærkeligt nok fandt dette gehør hos I. C. Christensen, mens der på Færøerne rejste sig en modbevægelse, det såkaldte »Sambandpartiet«. Tiden til den endelige dom over dette parti er vel ikke inde endnu, men hvad danskernes holdning angår, er der den væsentlige bebrejdelse, at vi altfor ofte har nøjedes med at lytte til dette partis oplysninger om stemninger og tilstande på Færøerne. Det er selvfølgelig fristende at lade dansk rigsfølelse bekræfte af konservativ kredse på Færøerne samt at berolige sig med at tro, at kravet om selvstyre kun kom fra et ubetydeligt mindretal og fra brushoveder, man ikke behøvede at tage alvorligt. Navnlig i tiden efter 1945 blev dette skæbnesvangert.

En anden ting, der har gjort det vanskeligt for danskerne at bedømme stillingen deroppe, er den voldsomme omlægning af hele

SOSIALURIN

Utgjevari:
FØROYA JAVNADARFLOKKUR

Blaðstj.:
Vilti Sørensen.

Bo x 76.

Prentsmíðjan á Høysbreyt
TELF 1820

samfunds- og erhvervslivet efter ophævelsen af monopolhandelen 1856. På frobavsen kort tid blev det gamle almuesamfund, der byggede på landbrug og kystfiskeri, ændret til et moderne fiskersamfund, der byggede på eksport og stillede store krav til kapital og kredit. Når dansk styre i den foregående tid har et stort ansvar for, at der manglede kapital og kreditmuligheder, var det dobbelt beklageligt, at det nye danske styre ikke for alvor satte ind her. De nye politiske partier: socialdemokratiet og erhvervspartiet — det senere Folkeflokket — ønskede af Danmark investeringer og lån, der kunde muliggøre det for færingerne helt eller dog delvis at klare sig selv, i stedet for at Danmark passivt skulle se til og betale det underskud, som så måtte komme. Hvor vidt disse partier havde ret i deres synspunkter er vanskeligt for en lægmand at bedømme, men klart er det, at når de ikke vandt gehør for deres synspunkter, skærpedes spændingen. Man begyndte at tvivle på dansk evne og vilje til at forstå, og kravene om selvstyre blev mere radikale. Hertil kom den åndelige gæring, som måtte følge af opløsningen af det gamle almuesamfund og opgaven, der nu stod for: nye veje for et nyt nationalt åndsliv. Der kom da ind i debatten både voldsomme toner og utiltalende agitation, og alt dette bidrog til, at man i Danmark ofte mere tog afstand end prøvede at se igennem de ydre udslag ind til problemerne bagved. Vi må vist indrømme, at vi stort set ikke har forstået, hvor stor en del af det færøske folk der stod bag ved en radikal selvstyrepolitik.

Og så kom krigen med besættelsen af Danmark og Færøerne, hvorved for det første forbindelsen mellem de to lande blev afbrudt, og vi vanskeligt kunne følge med i, hvad der skete deroppe. I stedet for den danske regering overtog nu amtmand og Lagting i fællesskab styret, og det gik udmærket. Og skønt krigens ofre i forhold til folketallet var større der end andre steder, så betød handelen med England et så stærkt økonomisk opsving, at det måske gav færingerne vel optimistiske fremtidsdrømme, men samtidig forsynede dem med et helt nyt produktionsapparat.

(Framhald)

Føroya Bjór

ØL- og MINIRALVATNSVIRKI

Føroya
Pilsnar
Ekta
Maltøl.

Citrón sodavatn
Appelsin limonada
Hindber limonada
Jørðber limonada
Vanillie limonada
Áppolinaris

EINAR WAAG, Klakksvík — MÁLTRÁÐUR 4

TRYGGINGARSAMBANDIÐ

FØROYAR

Føroya Kriggstrygging telf. 1086
Føroya Brunnatrygging telf. 1089

Føroya Sjúvátrygging telf. 1086
Føroya Vanlukkutrygging telf. 1721

Vit tryggja:

Bátar - skip - vøru - hús - innbúgv - ferðagóðs
bilar o. a.

Føroyingar eiga at tryggja
í landsins egnu trygging

P-F. FØROYA BANKI

(Stovnaður 1906)

Aðalskrivstova:
TÓRSHAVN, telf. 1350

Avgreiðsla:
MÍDVÁGI, tlf. 7

Renta av bankabók 3½% p. a.
Renta av innskoti við uppsøgn uppá 3 mánaðar 4%.

Útbankar:
Norðuroya deild
KLAKKSVÍK tlf. 274
Suðuroyar deild:
TVØROYRI, tlf. 32